

Kodály Zoltán zenepedagógiájának megvalósulása Békés-Tarhoson (1946-1954)

Czettel Antónia Mária

Bevezetés

A zene és ének közösségteremtő funkciójáról sokszor és sokat írtak, elég ha csak *Szabolcsi Bencére* hivatkozom, aki a „zene varázslatáról” vagy „a zene világot változtató hatalmáról” írt. (*Szabolcsi*, 1964. 79. old.) *Kodály Zoltán* munkássága nyomán láthatjuk, számos törekvése volt a zene társadalomban betöltött szerepének kiszélesítésében, harcot folytatva a zenei műveltség megalapozásáért. A zene funkciójának a vizsgálata kiemelt helyet kapott nevelési, pedagógiai és pszichológiai tekintetben egyaránt. Számos kutatás mutatott rá, hogy a zenei nevelésnek lehetőségei vannak az emberré válás útján az általános nevelési tevékenységben, az emberformálásban. Ezáltal a zene személyiségformáló hatásáról beszélhetünk, továbbá a közösségek kialakulásában és kialakításában a zene mint egy segítő eszköz jelenik meg.

Gulyás György – aki a kodályi-koncepció nemzetnevelő zenei elvét vallotta és egyben az egyik leghívebb tanítványa volt *Kodály Zoltánnak* – létrehozott a semmiből egy egyedülálló élményiskolát a „tarhosi csodát...” Hogy mitől volt ez csoda, egyedülálló? *Gyarmath Olga* tarhosi tanár szavai szóljanak: „A „tarhosi szellem”, amely az egész gondolkozásunkat, közösségi életünket, munkaszeretetünket áthatotta, a lélek melegét árasztja ma is. Nagyon erős kötelék! Sokan próbálták meghatározni a tarhosi szellemet. Azt hiszem, a zene sokat adott hozzá. A muzsikálás öröme.” (*Gyarmath*, 2001. 78. old.)

Kodály zenei nevelési koncepciója, álma az éneklő Magyarország megteremtése volt, és ebbe beletartozott az új zenei nyelv megteremtése, az analfabétizmus felszámolása, vagy akár egy népnek a zenei műveltség magas színvonalára való emelése is. Amikor a huszadik század elején *Kodály Zoltán* és *Bartók Béla* megfogalmazták programjukat, arról szóltak, hogy a magyar közönség, a magyar nép zenei tudatában milyen zenei tartalmak kapnak szerepet és hogy hogyan kell, hogyan lehet azon változtatni. Ezen látásmódba beletartozott az iskola, a koncertélet, a család és a mindennapi zenei tevékenység.

A tanulmány célja bemutatni a „jelenséget”, a „csillagórát”, ami *Kodály* zenei nevelési ideáljának egyik első gyakorlati megvalósítása volt, amit *Gulyás György* a debreceni tanítóképző intézeti ének-zenetanára megálmodott, kiharcolt és nyolc éven át vezetett mint a vidék és magyarság iskolájaként. (*Szokolay*, 2017)

Kodály Zoltán zenepedagógiai koncepciója

A magyar zenei nevelés gyakorlatával – *Kodály* munkássága és koncepciója –, amivel jobbára zenetörténeti és zenepedagógiai munkák foglalkoztak, (többek között: *Dalos*, 2005; *Dobszay*, 1991; 2009; *Eősze*, 1956; 1977; 1982; 2000; *Gönczy*, 2009; *Itzész*, 2004; *Stachó*, 2008; *Szőnyi*, 1984; 1988) viszonylag kevés tanulmány született, ami a kodályi zenei nevelési elveket a pedagógiatörténet (*Mészáros*, 1967; 1982a; 1982b) és iskolatörténet szempontjából vizsgálta (*Csende*, 1976; *Szögi*, 1983; 1994; *K. Udvari*, 2000).

Jelen tanulmány a fő tendenciák és reformgondolatok bemutatására vállalkozhat, amelyek a zeneoktatással kapcsolatos gondolatokat taglalja, mivel a különféle vélemények és elgondolások bemutatása túlnőne e tanulmány keretein.

Kodály pedagógiai tevékenységéhez kétféleképpen lehet közelíteni: az egyik, mint a Zeneakadémia tanára, ahol a szakzenészképzéssel foglalkozott, ez 1907-től 1942-ig, nyugalmazásáig tartott, míg a másik, az ifjúság zenei nevelése – közönség nevelés – valamint az iskolai zeneoktatás, mely 1925-ben kezdődött és 1967-es halálával ért véget. (*Eősze*, 2000) *Kodály* már 1929-ben a *Gyermekkarok* c. írásában az alapelveit lefektette, ezt *Szögi Ágnes* a kodályi koncepció alappontok vázlatos „kérdés-válasz” formájában fogalmazta meg:

- „*Miért? (Cél) A teljes emberi életnek múlhatatlan része a zene.*
- *Mikor? A zenei nevelést a legkisebb korban kell kezdeni, s végig vinni az iskolán.*
- *Hol? Az alapok lerakása az óvodában történik. A közönségnevelés színtere az iskola.*
- *Ki? Legfontosabb a generációkat fölnevelő vidéki tanító személye. [...]*
- *Mit? Csakis értéket. Előbb a népzene, különös tekintettel a magyar népzene ötfokú rétegére, hogy utána a világirodalommal is megismerkedjenek a gyerekek.*
- *Hogyan? Naponkénti énekléssel. Előbb saját hangján énekeljen a gyermek, s ha hangszer is választ, annak tanulása csak utána következzen. A többszólamú ének hallásfejlesztő ereje, a kórusmunka közösségnevelő műhelye nélkülözhetetlen. Mindez a zenei írás-olvasás készségének elsajátításával, a relatív szolmizáció alkalmazásának segítségével, élményt adón történjen.” (Szögi, 1994. 18. old.)*

A kodályi elvek által egy egységes zenei nevelés jöhetett létre, ami egyben a tömeges zenei nevelés céljának eléréséhez adott eszközt: „*Nekünk tömegeket kell a zenéhez vezetni. A hangszerkultúra sohasem lehet tömeg-kultúra*” (*Kodály*, 1964, 1982. 42. old.) „Tömegek” nevelési eszköze a népdal, ami az ún. zenei anyanyelv, amit az anyanyelv tanításával egyidőben kell megkezdeni. *Kokas Klára* emlékeztet, hogy „*a zenei anyanyelv szorosan kapcsolódik az anyanyelvhez ritmusában, hangsúlyaiban, agogikájában, szerkezetében, képalkotásában. A zenei anyanyelv első és biztos felépítésével – éppúgy mint az anyanyelvvel – a gyermek személyiségében igen fontos alapokat rakunk le*” (*Kokas*, 1972. 19. old.) Egy másik

fontos elv a zenei „táplálék” minősége: „*Csakis művészi érték való a gyermeknek*” [...] „*Vitaminús*” zenei táplálék kell a gyermeknek.” (Kodály, 1964; 1982. 41. old.) Kodály többször hangsúlyozta, hogy a zene nem a szórakozás örömforrása, hanem mindennapi minőségi táplálék, lélek ápoló, gyógyító szükség.

A reformok részét képezte, hogy minden általános iskolában biztosítva legyen az alap zeneoktatás, amit az egységes tanterv, tananyag és metódus által lehetett elérni, lehetőleg úgy, hogy az „*ne győtrelem, hanem gyönyörűség legyen a tanulóknak, s egész életre beleoltsa a nemesebb zene szomját.*” (Kodály, 1964; 1982. 39. old) A koncepció részét képezi az emberközpontú zenetanítás, aminek része az ember intellektuális nevelése. A zenei nevelés ugyanakkor egyfajta esztétikai ízlésformálás is, amit a zene írás és olvasás elsajátítása által a gyermek egy tudatos zenei műveltséget képes megszerezni.

A kodályi koncepció, „*a szisztéma - egy nép zenei műveltségének színvonal-emelését tűzte ki célul*”, amit Kodály 1953-ban a békés tarhosi zenei pavillon avatásakor úgy fogalmazta meg a célt, hogy „*egy népet a zenei műveltség színvonalára kell emelni*”, vagyis „*a népek zenei műveltséget kell adni, azaz a társadalmi zenei művelődés igényét is figyelembe kell venni*” (Gulyás, 1972. 134-135. old; Gulyás, 1988. 86. old.) Ehhez az iskolai énektanítás általános színvonalát kell javítani, régi görög elképzelésnek megfelelően – amire Kodály többször is hivatkozott – a zenének központi szerepe volt a nevelésben és Platón sorait idézve: „*azért van olyan óriási fontossága a zenei nevelésnek, mert a ritmus és a dallam hatolnak be legjobban a lélek belsejébe, azt hatalmas erővel megragadják s jó rendet hozva magukkal, azt, aki helyes elvek szerint nevelkedik, rendezett emberré teszik*” (Kodály, 1964; 1982. 182. old.)

Kodály az egységes zenei anyanyelvvvel, énekléssel és zenei írás-olvasással létrehozott az iskolai zeneoktatásban egy egységes nevelési koncepciót, amely részben az antik világból (*Arisztotelész, Platon*), a középkorból (*Arezzói Guido*), a humanizmusból (*Comenius*), a felvilágosodásból (*Rousseau, Pestalozzi*) majd a XIX-XX. századból (*Curwen, Galin-Paris-Chevé, Jøde és Hundoegger*) vett módszerek összegző tanulmányozása.

Tarhos mint a kodályi zenei nevelés példája

„*Szent Gergely doktornak, híres tanítónak az ő napján. Régi szokás szerint, menjünk Isten szerint iskolába [...] az Alföld csendjében, nagy hőesésében „Énekiskola” indult a régi magyar iskolásfiúk nótájával.*” Ezen sorok Gulyás Györgytől származnak, 1947. február 15-ei iskolaavató köszöntőjéből. (Gulyás, 1988. 43. old) Tarhos a tehetségmentés, a vidék és a magyarság iskolája volt. Gulyás György a Debreceni Dóczy Tanítóképző Intézet ének-zenetanára 1945. augusztus 3-i keltezéssel fordult Békéscsaba város polgármesteréhez a „Magyar Állami Énekiskola” létesítésére vonatkozó beadvánnyal. Az iskola leendő igazgatója nem is annyira a kodályi zenepedagógia elveiben látta a biztosítékát a zenei tehetségek megmentésének, hanem egy intézményben, melyben a kodályi

elvek eszközül szolgálnak a nevelésben. (Szögi, 1994) Az intézmény a zenei környezet, a magyar zenei nyelv tudatosítását, a zenei művelődés alapjait rakta le, és gyakorlatában igazolta a Kodály-megálmodta új iskolatípus lehetőségét. Éppen ezért a beadvány mottóját *Ádám Jenő*: „Módszeres énektanítás” című munkájából vette *Gulyás György*, – amit maga *Kodály* írt „útravalóként” – „[...] *Új korszak hajnalán vagyunk. A felszabadult magyarabb gyermek, emberkort érve, megteremti a magyarabb és boldogabb Magyarországot. És ebben az éneknek is lesz része.*” (*Ádám*, 1944. 4. old.) A beadvány reformtervében az ének-zenei nevelés új alapokra helyezése mellett úttörő és egyben korszerű, célt és a feladatokat reálisan létrehozott intézményt eredményezett, ami nem a meglévő iskolai keretek közt próbálkozott, hanem ezzel új iskolát hozva létre azzal a céllal, hogy a falvak, tanyák lakói számára intézményesen biztosítsák a zenei nevelők képzését. Maga *Gulyás György* az alakuló értekezleten vázolta ezzel kapcsolatos gondolatait: „*Új iskola indul, amelynek célja az éneken és zenén keresztül magyarabb gyermeket, magyarabb embert nevelni. [...] Itt nem urakat akarunk nevelni! Itt hűséges embereket akarunk nevelni akik oda mennek vissza, ahonnan eljöttek, a falura, a tanyára, hogy amit kapnak, azt tovább terjesszék azoknak, akiknek szükségük van rá.*” (*Csende*, 1976. 35. old.) Ezen gondolatokat folytatta *Nagy Miklós* 1947. február 15-i avató beszédében így fogalmazva: „[...] *A nép kultúrkinccsei halhatatlanok és ennek az iskolának az a célja, hogy a magyar népkultúrát ápolja és keltse életre a magyar életben.*” (*Csende*, 1976. 38. old.) Az intézmény pártfogásában, véleményezésében *Ádám Jenő* kezdetektől fogva részt vett.

Az ő életrajzi visszaemlékezéséből kiderül, hogy voltaképpen ő volt az, aki fantáziát látott – *Gulyással* együtt – egy ilyen intézmény életre hívásában, hiszen maga a Művészeti Tanács elnöke *Kodály Zoltán* is „*egy kicsit viszolyogva, délibábosnak gondolva*” tartott a tarhosi paraszt iskola ötletétől, újításától. (*Székeley*, 2008) Ez az elutasító hozzáállása a Mesternek külön érdekes, mivel még 1945. július 27-én jelent meg a *Fényszóró* folyóirat számára egy cikk, amiben a múltat ostorozza: „*Az Iskola verte el a művészettől a nép nagy tömegét. S az élet sem tudta hozzávezetni. Más magyar iskola, más magyar élet kell ahhoz.*” (*Eősze*, 1977. 201. old.) Ezt a gondolatot folytatta a „*Merjünk magyarok lenni a zenében is*” nyilatkozatában: „[...] *zenei közművelésünk hetven esztendő tévelygést jelent, azért nem volt semmi eredménye. A népet úgy akarták zenére nevelni, hogy mellőzték, félredobták, amit magától is tudott. Holott építeni csak a meglévőre lehet...*” (*Kodály*, 1964; 1982. 172. old.) Ezen gondolatokat a „*Zenei köznevelés*” című cikkével zárja, amiben már utalás is történik a módszerre, a teljes ember nevelésére: „*A zenei köznevelés, ma már tisztára tanerők kérdése. [...] nem újság az „Énekgyűjtemény” alapelve, hogy egy népet zenei öntudatra csak saját zenei ösztöne alapján lehet nevelni. [...] Egészséges állapot az lesz, amikor a dalkincs teremti meg a közlésére legalkalmasabb módszert, ami az körvonalaiiban az Énekgyűjteményben, részletében a „Szó-Mi” füzetekben található.*” (*Kodály*, 1964; 1982. 165. old.) Ezen *Kodályi* gondolatok után – amelyek a zenei nevelésre és az ahhoz szükséges tanerőkre, tananyagra tesznek utalást – a tarhosi iskolakoncepció vonatkozásában még a Mester sem feltételezte, hogy lehetséges

intézményesülési szinten létrehozni egy ilyen intézményt. Ezzel szemben viszont *Ádám Jenő* képzett elméleti és gyakorlati pedagógusnak látta *Gulyás Györgyöt*, akit alkalmasnak talált az énekiskola megszervezésére és vezetésére.

Így 1946-ban a Magyar Vallás- és Köznevelési Minisztérium a zenei oktatás és nevelés korszerű átszervezési elképzelésével egyetemben létrejött az ország első Énekiskolája, pontosabban az Országos Állami Ének- és Zenei Szakirányú Líceum és Tanítóképző Intézet és a vele kapcsolatos Ének- és Zenei Gyakorló Általános Iskola és Kollégium.

Az 1946. november 13-án felvételi tájékoztatót küldtek szét az egész országban, amiben részletezék, hogy mi a gyakorló általános iskola feladata (103.420) 1946. III. sz. V.K.M. rendelet szerint: „*A magyar, elsősorban paraszti származású, kiváló ének és zenei tehetségű tanulók egységes, alapvető, nemzeti műveltséghez juttatása, ezek mellett az ének és zenei képességek kifejlesztése és előkészítésük az ének és szakirányú líceumban, illetve tanítóképző intézetben való továbbtanulására.*” Az intézmény két tagozattal indult, úgy mint alsó tagozat nyolcosztályos alapiskolával. Ezen tagozatok elsősorban paraszti származású tanulók számára jöttek létre, akik az Országos Állami Ének- és Zenei Szakirányú Líceum és Tanítóképző Intézetben szándékoznak majd továbbtanulni. Az ott szerzett tudással pedig majd a falura, vidékre visszatérve a „*magyar zenei anyanyelvvel rendelkező közvetítők*” lesznek. Az alapiskolára középfokú szakiskola, mint négyosztályos középiskola épült, amely „*vezető, szervező és irányító embereket*”, énekes néptanítókat képezne a falvak számára. (*Gulyás, 1988. 24. old.*) Vitathatatlan tény, és Tarhos elvülhetetlen érdeme, hogy a zeneileg tehetséges, hátrányos helyzetű munkás és paraszt származású gyermekeknek adott otthont, és lehetőséget a zenei és közismereti tudás megszerzésére.

A korábban gróf *Wenckheim László* tulajdonában álló tarhosi major kastélyában kezdte meg működését az iskola 1947. január 7-én, melybe a növendékeket az ország egész területéről válogatták be – zenei képesség-vizsgálat sikeres megtétele után.

A Békés Megyei Levéltár VIII. 68. 1. dossziéban olvasható maga az eljárás, amit most változtatás nélkül közlünk:

„I. A gépies tanulás képességének vizsgálata

Diktált 3X kettős, vagy háromszor hármás betű és számcsoportok ismétlése (pl. cf, kg, kmg, vagy 38-95-13) Eredménye:

II. A felfogóképesség vizsgálata. Verssorok, vagy könnyen megjegyezhető – lehetőleg népi dallamok elismétlése. Iránydó az elismételt verssorok, illetőleg dallamok mennyisége. Ha zene, csak dallamok. Eredmény:

III. A ritmusérzék vizsgálata. Kopogtatott ritmusképletek elismétlése. (A ritmusok a népdal ritmusvonalát ne haladják túl.) Eredmény:

IV. A kéz ügyesség vizsgálata. A második, harmadik, negyedik és ötödik ujj folyamatos tempóban, majd diktált sorrendben összeüt a hüvelykujjal.

Fekvő ujjakból a második, negyedik, stb. ujj felemelése, a többi ujj fekve marad. Eredmény:

V. Az emlékezőképesség vizsgálata. A gépies (I.) és értelmes (II.) tanulás képességének megállapítása fentebb szolgált szám, illetve verssorok és dallamok emlékezetből való felidézése (Irányadó a megjegyzett anyag mennyisége) Eredmény:

VI. A hallás vizsgálata. a) Énekelt, vagy hangszeresen lejátszott c1 és c2 közötti hangok éneklése 'lá'-val. b) Hangszeresen megütött akkordokból egy hang kiéneklése. c) Magasabb és mélyebb hangok megkülönböztetése. c) Rövid 2,3,4, stb. hangnyi motívumok utánéneklése (Mennyit bír?) Eredmény:

VII. Hangjegy utáni éneklés (hangsorjátszás)

VIII. Az előadási érzék vizsgálata. a) Egy mondat, illetve fogalmat (pl. "muzsika szó") mondja a növendék felkiáltva, kérdezve, vígan, ujjongva, bánatosan, csodálkozva, elragadtatva, hangosan, figyelve, távolról hallgatva stb. b) egy zenei motívumot a növendék énekeljen el erőlyesen, tréfásan, magasztosan, bánatosan, keccsesen, büszkén, régiesen, ujjongva stb. Eredmény:"

Az intézmény megszervezéséhez a minisztérium sajnos nem nyújtott anyagi támogatást, de Békés község hatvanezer forintot adott az induláshoz. A csonka tanévet 63 általános iskolás és 10 líceumi diák kezdte meg sikeres felvételi vizsga után, amit 75 tanulóól a 90% 35-45 pontot ért el a maximális 45-ből. 1947. február 15-vel került megnyitásra az iskola, *Gulyás György* idézve: „*Most már rajtunk a sor: az iskola tanerőin, nevelőin, hogy itt az Alföld falvaitól is távol eső tanyavilágban kultúrát teremtsünk. És nem csak ének- zenében, hanem az iskolai tanulmányok mindegyikén keresztül – szokásaiban, nyelvében, hagyományaiban, történelmi élet-szemléletében éppúgy, mint életformáiban, szellemiségében, mindennapi élete gondjaiban.*” Ezen gulyási szavakból is érződik, hogy az iskola sokra volt hivatott, az intézményben tanítóknak ott volt a bizonyítási vágy, hogy nem csak a kodályi elvek első iskolai gyakorlati megvalósítója legyen, hanem egyfajta népfőiskolai szellemet is meghonosítsanak sárospataki és grundtvigi mintára. (*Gulyás, 1988. 45. old.*)

„*Az iskolákban majd akkor lesz jó zenetanítás, ha előbb jó tanárokat nevelünk [...] kevés az olyan tanár, aki a hallást és az általános zenei műveltséget fejlesztené [...] jó irodalom is szükséges, amely a gyermekeknek és a hallásgyakorlásban kezdőknek hozzáférhető.*” E tekintetben Kodály Zoltán intelmei megvalósultak Tarhoson, hiszen már 1947 nyarán ének szaktanítói továbbképzésre is sor került. (*Kodály, 1964; 1982*)

Az 1947/48. tanévtől további tanárokkal bővült a tanári kar, de ezzel nem oldódtak meg a problémák. Az intézménnyel szemben a pénzühiány érezhető volt, amit a szülők általi beszolgáltatásokkal igyekeztek megkönnyíteni. Az ott tanuló diákok nem csak zenei képzésben részesültek, hanem saját maguk is tevélegesen

hozzájárultak az intézmény működéséhez kétkezi munkájukkal. Tanáraikkal együtt alakították ki az iskola „profilját.” Például a zongora gyakorlót az istállóból alakították ki, az elbontott omladozó épületek tégláiból iskola-épületet készítettek. A kastély melletti földeken pedig bolgár kertészet mintájára kis mintagazdaságot hoztak létre.

1948 tavaszától az „isten háta mögötti tündérország” kitartó zenepedagógiai tevékenység sikert és elismerést hozott Tarhosnak. Országos és nemzetközi hírévé nőtte ki magát az intézmény.

Kerényi Sándor egykori tarhosi diák szavaival élve Tarhos aranykora az 1950-es évekre tehető. Ekkor tette tiszteletét *Kodály Zoltán* is, aki *Anatolij Novikov* orosz-szovjet zeneszerző elragadtatása után utazott le Tarhosra. A Mester próbára tette a gyerekek tudását és meglegedettségét fejezte ki, aminek későbbi írásaiban is többször hangot adott.

Friss Antal gordonkaművész kezdeményezését követve az 1951-es tanévtől több neves budapesti zenepedagógus ment Tarhosra tanítani, többek között *Teőke Mariann* zongoratanár, *Banda Márton*, *Vig Árpád* hegedűtanár és *Hernádi Ferenc* klarinétművész. Sajnos azonban az intézmény körül gyülekeztek a viharfelhők, amelyeket politikai és szakmai viták okoztak.

Ezt az iskola névváltoztatásain is észre lehet venni:

- 1946. Országos ének-és zenei szakirányú líceum és tanítóképző intézet és vele kapcsolatos ének és zenei gyakorló általános iskola
- 1948. Országos Állami Ének és Zenei Szakirányú Líceum és Tanítóképző Intézet és vele kapcsolatos Ének- Zenei Általános Iskola
- 1952 Állami Zenei Gimnázium és Konzervatórium, Zenei Általános Iskola
- 1954. Zenei Gimnázium és Zeneművészeti Szakiskola

A Zenepavilon, – amit 1953. május 1-én személyesen *Kodály Zoltán* avatott fel – ennyi évtized távlatából is azt sugallja, hogy „Tarhos sokra volt hivatott”. Egy különlegesség tárul elénk a tarhosi parkerdő közepén, az osztrák *Kaufmann Oszkár* tervei alapján 1951-53. között készült Zenepavilon *Gulyás Györgynek* nagyszabású gondolata, mert nem csak a minőségi zenei nevelés volt számára fontos, hanem egy úgynevezett pavilon-rendszerű iskolát szeretett volna létrehozni, – „*úgy gondoltuk, hogy pavilon rendszerű együttest építünk. Lett volna itt irodalmi- történelmi, természettudományi, testedzési pavilon, úgy berendezve, ha belép az ember valamelyikbe, egy önmagában tökéletes világba lép. Csak a sorrendiség kérdése volt, hogy először a zenepavilont építettünk fel, mert ez a terület véglegesen a zenéé marad. Nagyszabású álmaink voltak.*” (*Farkas, Béres és Márkusné Natter-Nád*, 2016. 27. old.; Békés Megyei Levéltár VIII. 68., 1946-1954) A „tündérországot” egy tollvonással, egyik pillanatról a másikra megszüntették 1954. augusztus 26-i határozattal. Hiába szólalt fel *Kodály Zoltán* a bezárás ellen, – „*ez az iskola mutatja eddig a legtisztábban, mit lehet elérni az új módszerrel*” –, ő sem tudott semmit tenni. (*Kodály*, 1964; 1982. 258-260. old.)

És akkor mi is volt az az új módszer, amire egy új iskolamodellt alapozott meg és hívott életre Békés megyében *Gulyás György*?

Kodály Zoltán zenei nevelési koncepciója. Az alapelvek fokozatosan alakultak ki, fogalmazódtak meg és mentek át a gyakorlatba, azután, hogy a zeneszerző figyelme 1925. táján a zenepedagógia felé fordult. *Kodály* soha nem írt módszeres összefoglalást, hanem ezt a feladatot, a gyakorlati alkalmazás kidolgozását munkatársaira, jórészt volt tanítványaira – *Ádám Jenőre, Bárdos Lajosra, Kerényi Györgyre* – hagyta.

Az Élet és Irodalom főszerkesztője még 1968-ban kérte fel egy interjú sorozat elkészítésére *Feuer Máriát*, aki az akkori kor meghatározó zenei szakembereivel folytatott beszélgetést. Közöttük volt *Gulyás György* is, akit a „*tanyasi Sängerknebenről*” kérdezett, hogy „*milyen zenepedagógiai eredménnyel büszkélkedhet Tarhos?*” Lényeges megemlíteni, hogy amikor az iskolát megalapították még nem beszélhettünk *Kodály-szisztémáról* „*egyszerűen elfogadtuk útravalóul azt, hogy minden zenélés alapja az éneklés, és hittünk abban, hogy hangszer is csak az vegyen a kezébe, aki énekelni tud.*” (*Feuer*, 1972. 153. old.)

Kodály elképzelésének eleget téve olyan iskolát hozott létre *Gulyás* amely az énekes alapra támaszkodott, s ebből kiindulva teremtette meg a tradíciót – „*Tarhoson akkoriban mi az „énekes alapon” magát az éneklést értettük.*” (*Feuer*, 1972) Az „Emlékiratot” végig elemezve az a *kodályi*-elveket képviseli:

- az intézmény gerincét a népdal képezné, „amelynek a nyelve igazán magyar”
- felszámolni az eredménytelen énektanítást –

Fontos megjegyezni, hogy 1945. augusztus 15-én jelent meg a 6650/1945. M.E. számú rendelet az általános iskola szervezése tárgyában, ami a legnagyobb hazai iskolareformnak számított, melynek során létrejött a nyolcosztályos általános iskola és a négyosztályos gimnázium. (*Mészáros, Németh, és Pukánszky*, 2005) Az ének tanítást heti két órában szabták meg, s a magyar népdal képezte az alapját a relatív szolmizáció alkalmazásával együtt. Az ekkor használatos tankönyvek *Kerényi György* és *Rajeczky Benjamin*: Énekes Ábécé-i voltak, amelyet az általános iskola V. osztályától lehetett használni.

3. a zenei gondolkodás kialakítása, a közösség kialakítása, az iskolai csoportos éneklés, kóruséneklés ál-tal, zenei önképzőkörök létrehozása
4. a zenei anyanyelv „a magyar gyökérre akarnánk építeni”

Tarhos egyik célja az volt, hogy az énekes-alapot megalapozzák, de volt egy másik cél is, mégpedig a *kodályi* pedagógiai művek teljes bevonása az oktatásba. A tananyag gerincét a magyar népdalok, a 333 olvasó gyakorlat, Ötfokúzene füzetei, a Biciniák, a 15 kétszólamú gyakorlat és a Bertalotti képezte. És egy érdekesség: 1952. nyarán *Gulyás György* azzal a kijelentéssel kereste meg a Mestert Galyatetőn, hogy „*befejeztük a szolfézst Tarhoson*”. (*Gulyás*, 1988. 13.

old.) Ez annyit jelentett, hogy az imént felsorolt szolfézs tananyagot bevégezte az iskola.

Összegzés

A tanulmány szándékosan *Gulyás György* magyarázó gondolataival kíván élni, ez által is hiteles képet nyújtva az intézmény egyedüliségéről: „*A tarhosi iskola fő jellemzői a körülményekből adódtak, amelyek egyrészt az ottani nevelési gyakorlat révén váltak lényegessé, másrészt abból, hogy Kodály pedagógiai műveinek első csoportja adottak voltak számunkra.*” (*Gulyás György: A békéstarhosi zenei nevelés tanulságai Debreceni Kodály Zoltán Emléknepok 1971. február 2-3. 13. old.*)

Tarhos rövid, nem egész nyolc éves működése megteremtette az énekléssel nevelés, a közösségi nevelés és munkára nevelés összhangját. A kodályi zenei koncepció nem csupán az iskolai zenei nevelésre törekedett, hanem a teljes emberré nevelésre. Ez tükröződött az intézményben folyó szakmai munkában, ami a kodályi-nevelési elvekre épülő feladatrendszer: ének központúság, az értékes tananyag, a relatív szolmizáció módszere és a „léleknevelés”, amit eszközként illeszt az iskolai nevelésbe. „*Az Énekiskola (1946-1954) egyedülálló alkotás. Életmű. Sem előzménye nem volt, sem utóda nincs. Legendának sem legenda: szelleme folyatható.*” (*S. Turcsányi, 2010. 92. old.*)

Irodalom

- Ádám, J. (1944). Módszeres énekkoktatás a relatív szolmizáció alapján. Budapest: Turul Békés Megyei Levéltár VIII.68. (1946-1954). Országos Állami Ének és Zenei Szakirányú Líceum és Tanítóképző Intézet (Békés-Tarhos Iratai), Békés.
- Csende, B. (1976). Békés-Tarhos. Kner Nyomda, Gyoma
- Dalos, A. (2005). Kodály és a történelem. Tizenkét tanulmány. Rózsavölgyi és társa, Budapest.
- Dobszay, L. (2009). *Kodály után. Tünődések a zenepedagógiáról.* Kodály Zoltán Zenepedagógiai Intézete, Kecskemét
- Dobszay, L. (1991). *Kodály után. Tünődések a zenepedagógiáról.* Kodály Intézet, Kecskemét
- Eöszse, L. (1956). *Kodály Zoltán élete és munkássága.* Zeneműkiadó, Budapest.
- Eöszse, L. (1977). *Kodály Zoltán életének krónikája.* Zeneműkiadó, Budapest.
- Eöszse, L. (1982). *Kodály Zoltán élete képekben és dokumentumokban.* Zeneművállalat, Budapest.
- Eöszse, L. (2000). *Örökségünk Kodály. Válogatott tanulmányok.* Osiris Kiadó, Budapest.
- Farkas, L., Béres, K., és Márkusné Natter-Nád, K. (2016). 100 éve született Gulyás György Békés-Tarhosi Kalendárium. *Magyar Kodály Társaság Hírei. XXXVII., 27.*
- Feuer, M. (1972). *88 muzsikus műhelyben.* Zeneműkiadó, Budapest.
- Gönczy, L. (2009). Kodály-koncepció: a megértés és alkalmazás nehézségei Magyarországon. *Magyar Peagógia, 2. sz. (109), 169-185.*
- Gulyás, G. (1972). In G. Kroó, & M. Feure, *Vita a zenepedagógiáról.* (old.: 134-136). Budapest: Zeneműkiadó.

- Gulyás, G. (1978). Új Tükör. XV. évfolyam 36. szám 6-7. oldal.
- Gulyás, G. (1988). *Bűneim...bűneim?* Kner Nyomda, Békés
- Gyarmath, O. (2001). *Tudsz-e Tarhosért lelkesedéssel dolgozni?* Békés Város Önkormányzata, Békés.
- Ittész, M. (2004). Zoltán Kodály 1882-1967: Honorary President os ISME 1964-1967. *International Journal of Music Education*, 2.sz. (22), 131-147.
- K. Udvari, K. (2000). *"Psalmus Humanus". Ének-Zenei Általános Iskola Kecskemét*, 1950. Püski Kiadó, Budapest
- Kodály, Z. (1964, 1982). *Visszatekintés I-II*. Zeneműkiadó, Budapest.
- Kokas, K. (1972). *Képességfejlesztés zenei neveléssel*. Zeneműkiadó, Budapest.
- Mészáros, I. (1967). Kodály és az "Éneklő Ifjúság" - mozgalom. *Pedagógiai Szemle*, 6.sz. (17), 521-536.
- Mészáros, I. (1982a). Kodály és a neveléstudomány. *Pedagógiai Szemle*, 11.sz. (32), 963-980.
- Mészáros, I. (1982b). Kodály, Németh László és a reformpedagógia. *Magyar Pedagógia* (4.), 307-322.
- Mészáros, I., Németh, A., és Pukánszky, B. (2005). *Neveléstörténet. Bevezetés a pedagógia és az iskoláztatás történetébe*. Osiris, Budapest
- S. Turcsányi, I. (2010). Emlékezés a Békés-Tarhosi Énekiskolára. *Békési Újság Kalendárium*, 92-99. Forrás: regikorok.
- Stachó, L. (2008). Érték, öröm és haszon a Kodály-módszerben. *Parlando* (50), 21-28.
- Szabolcsi, B. (1964). *A művész és közönsége*. Zeneműkiadó Vállalat, Budapest.
- Székely, M. (2000). *Ádám Jenő élete és munkássága*. Püski Kiadó, Budapest.
- Székely, M. (2008). *Ádám és Kodály*. Carbocomp Kft., Nyomda, Pécs.
- Szokolay, S. (2017). *Hogyan is kezdődött? Levelek a diákevekből*. Legend Art, Győr.
- Szögi, Á. (1983). „...Van itt egy iskola...” *A kecskeméti ének-zenei iskola története a kezdetektől 1973-ig*. Kodály Zoltán Zenepedagógiai Intézet, Kecskemét.
- Szögi, Á. (1994). „Ez az iskola valaha Kecskemétnek dicsősége lesz”. Kodály Zoltán Zenepedagógiai Intézet, Kecskemét.
- Szőnyi, E. (1984). *Kodály Zoltán nevelési eszméi*. Tankönyvkiadó, Budapest.
- Szőnyi, E. (1988). *Zenei nevelési irányzatok a XX. században*. Tankönyvkiadó, Budapest.